

אוגדן הכלה מחוזי

נהגה ונכתב על ידי:

שלומית ברק, מפקחת כוללת, רפרנטית להכלה
מיכל פרנקל, מדריכה מחוזית להכלה

מדריכות הכלה במחוז תל אביב השותפות לתהליך:
מיטל חג'בי, עינת איל, ברכה ענבר,
אתי נודלמן, אלה קון, אביטל שפירא

ובהשתתפות:

בית ספר יסודי "ברנר", הרצליה
בית ספר תיכון "טומשין", חולון
בית ספר תיכון "מיטרני", חולון
בית ספר יסודי "ניב", חולון
בית ספר שש שנתי "אחד העם", פתח תקווה
בית ספר יסודי "אמיר", פתח תקווה
בית ספר יסודי קהילתי-יזמי "הדר", פתח תקווה
בית ספר יסודי "פאול קור", פתח תקווה
חטיבת בנינים "בן צבי", קריית אונו
בית ספר יסודי ממלכתי-דתי "אלומות", תל אביב

"ונתתי את לבי לראות כי רק הכסילים מקשים שיהיו כל בני האדם דומים האחד לחברו, והחכם ישמח שיש בעולם יום ולילה קיץ וחורף זקן וצעיר ויש ציפורת כרמים וציפור בשמים ושונים צבעי הפרחים וגווני עיניהם של בני האדם ואלוהים אשר ברא את האדם - זכר ונקבה ברא אותם. רק מי שאינו אוהב מחשבה יצטער על השוני, וירגז על הרבגוניות, המאלצים את האדם לחשוב לראות ולהבין".

אינוס קורצ'אק, כתבים פפזוגיים

תוכן עניינים

דבר מנהלת המחוז

הקדמה

למה הכלה?

כמה מילים על הכלה

מהו בית ספר מכיל?

למידת עמיתים מבתי ספר מכילים במחוז תל אביב

הכלה כתפיסת עולם

שגרות וסדירויות ארגוניות

פרקטיקות להבניית תהליכים רגשיים - חברתיים

פרקטיקות פסיכופדגוגיות לתהליכי הוראה, למידה והערכה

מילות תודה וסיכום

דבר מנהלת המחוז

מחוז תל אביב שם כיעד מרכזי את נושא צמצום הפערים, אנו מאמינים כי ביסוס והעמקה בתפיסת ההכלה יסייעו בצמצום הפערים. אוגדן ההכלה המחוזי הינו יוזמה של קבוצה שפעלה בשנתיים האחרונות במחוז תל אביב לקדם את נושא ההכלה וללמוד על בתי ספר מכילים. לתהליך הצטרפו בתי ספר מדגימי הכלה. המטרה בחבירה הייתה שיתוף בידע ולמידת עמיתים, על מנת לחלץ את הידע והניסיון האותנטי מתוך בתי הספר ולהעבירו הלאה, ובכך להשפיע על בתי ספר נוספים במחוז. האוגדן מכיל כלים רבים וחומר תיאורטי בנושא ההכלה, הצוותים החינוכיים מוזמנים להיעזר בחומרים שרוכזו כאן, ללמוד מאחרים ולשתף מהידע שלהם ומניסיונם, שכן מדובר בכלי דינמי. אני רוצה להודות לכל השותפים לעשייה ובעיקר למפקחת שלומית ברק ולמדריכה המחוזית מיכל פרנקל שיחד עם צוות מדריכות ההכלה מובילות את הנושא במחוז. תודה לכל בתי הספר שהיו שותפים לתהליך ופתחו את בתי הספר שלהם ללמידת עמיתים בנושא ההכלה.

“להושיט יד, גם אם תקצר, כדי לגעת באדמה ובך להתבונן, כדי לראות מעבר לקווי המגדלים, גם כשהעין כהתה בקצוות לומר דברי חיים, עילגים מעט, כדי שיתנו משהו מתוקף קדושת היום לשאול שוב שמא פצעת, שמא מישהו שואל, שמא מישהו שותק את צערו להקשיב מבעד לשריקות המלחמה וצפירות המכוניות כדי לשמוע את תנועת השקט המניע את הכול להתבונן עוד לראות את הילד הזה שיגדל וידע אהבה הוא וכל האדמה”

מתוך “אז מה נותר לעשות”
רשימות זן / יעקב רז

אנא עשו שימוש מושכל במסמך חשוב זה, למען תלמידינו.

חיה שיטאי

מנהלת מחוז תל אביב

הקדמה

למה הכללה?

העיקרון העומד ביסוד מדיניות ההכלה הוא השאיפה של מערכת החינוך ליצור למידה משמעותית שיש בה מעורבות, שייכות, עניין, התלהבות, חיבור רגשי ושכלי וצמיחה מתמדת לכל הבאים בשעריה. החברה הישראלית, כחברה רבת תרבותית המשופעת בקבוצות אוכלוסייה מגוונות ושונות זו מזו, נדרשת להתייחסות מעמיקה לנושא הכלת האחר והשונה ומתן מענה למגוון השוניות. מסגרות הלמידה במוסדות החינוכיים מורכבות מאוכלוסיות תלמידים בעלי אפיונים שונים ומגוון צרכים. לכל אחד מהם חוזקות, כמו גם מיומנויות וכישורים הדורשים טיפוח. מסגרות החינוך השונות פועלות להכיל כל תלמיד על צרכיו כחלק מאורח החיים המוסדי. יעד הכללה מופיע כיעד מרכזי בתכניות העבודה של משרד החינוך החל משנת תשע"ג, וזאת מתוך הכרה בחשיבותו כערך מוביל. הפתיחות ללמידה והכרות עם האחר תקדמנה אותנו להיות החברה אליה אנו שואפים.

כמה מילים על הכללה

נפ"י (השותפים)

"אנו מאמינים כי תפיסת עולם ותרבות מקדמת הכלה אמורה להיות בבסיס העשייה שלנו בחינוך, מתוך תפיסה זו יגזרו ההיבטים של העשייה הפדגוגית-רגשית-חברתית ובעזרת תהליכים ארגוניים ושגרות ניהוליות תומכות הכלה נסייע להם להתממש".
"הכלה מתחילה במתן הכרה בשוני בין התלמידים והיא באה לידי ביטוי בכיתות, בחדרי המורים ואל מול ההורים".

מהו בית ספר מכיל?

נפ"י (השותפים)

"בית ספר מכיל מאפשר לחברים בו את היכולת לצמוח בתנאים המיטביים להתפתחותם, לקידום, ולרווחתם הנפשית. זהו מקום המכיר בשונות, בגמישות ובחשיבה יצירתית, פועל ליצירת תחושת שייכות, מוגנות ומשמעות, ומקיים דיאלוג משמעותי לכלל החברים בו: תלמידים, צוות מורים, עובדים, הורים והקהילה בה הוא פועל".
"ההכלה הבית ספרית באה לידי ביטוי בכל אחד משלושת התחומים המרכיבים את עולמו של התלמיד ושאר השותפים בקהילה: התחום הפדגוגי, התחום החברתי והתחום הרגשי. כל זאת במסגרת גבולות ברורים ובצורה מובנית ועקבית".

"בבסיס פעילותו של בית ספר מכיל נמצאת תפיסת עולם המאמינה כי על בית הספר לתת מענה מיטבי לכלל תלמידיו וככזה - מעניק לכל תלמיד הזדמנות אמיתית ומותאמת למצות את יכולותיו. בנוסף, מהווה בית ספר מכיל דוגמה עבור תלמידיו להתמודדות עם קונפליקטים בדרך של שיח ודיאלוג עם עמיתים, בינם לבין עצמם ועם אחרים, במטרה לחנכם להיות הם עצמם אנשים מכילים. בתהליך מקביל, הצוות החינוכי הפועל ומיישם דרכים אלו, מועצם בעצמו ומקדם את תלמידיו לעבר המטרה. על מנת שתפיסת עולם, ערכים ועקרונות אלו יוכלו לבוא לידי ביטוי בבית הספר כתרבות ארגונית, יש לעצב את ההתנהלות בו בצורת מתודולוגיית עבודה מובנית ומתוכננת. מתודולוגיה זו יוצרת מסגרות ושגרות תומכות הכלה הכוללות בין השאר שיח אישי וקבוצתי, ליווי והערכה".

למידת עמיתים מבתי ספר מכילים במחוז תל אביב

קול קורא

מתוך האמונה שלנו במחוז כי הערכים הללו הם תפיסת עולם, פעלנו להרחבת התפיסה בתחום ולהנחלתה, תוך למידת עמיתים ומתן במה לתהליכי הכלה המתקיימים בבתי הספר.

בשנת תשע"ה יצאנו ב"קול קורא" לכלל בתי הספר במחוז להצטרף לקהילת עמיתים לומדת בה ידגו את תפיסת הכלה מתוך למידה מהצלחות. נבחרו 18 בתי ספר מתוכם 12 יסודיים ו-4 תיכוניים ו-2 חטיבות ביניים. במהלך המפגשים נדונו תפיסות הכלה בארץ ובעולם והתקיימה למידה סביב היבטים השונים של הכלה. בתי הספר הציגו את הגוון הייחודי שלהם בתחום הכלה תוך הצגת אירועים מאתגרים שהובילו אותם לבניית תהליכי הכלה ייחודיים. בנוסף הודגשו היבטים ארגוניים המאפיינים את בתי הספר ומאפשרים הובלת תהליכים, הכוללים הוראה מיטבית מכוונת למתן מענה לצורכי הפרט.

שאלות שעלו מתוך הדיונים

- מה ממלא אותנו כאנשי חינוך ומאפשר לנו להמשיך להכיל כל יום מחדש ?
- איך מחדירים בצוות אמונה, תשוקה, מוטיבציה והכלה... ואיך שומרים על הצוות ?
- איך ללמוד וליישם את ההצלחות מהדוגמאות שראינו ולהתמודד עם קשיים שבלמידה מכילה ?
- כיצד להנהיג ולהוביל את הצוות החינוכי, להכיל ולהצמיח אותו כדי שהתלמידים יצאו נשכרים ?
- איך מאזנים בין תחרותיות ושאיפה להישגים לבין קבלה, הכלה, העצמה ?
- איך מאזנים בין דרישות משרד החינוך למטרות בתי הספר להזדמנות שנייה (חדשה) ?
- איך לזהות את הקושי ולהפוך אותו להזדמנות מעצימה ?

תובנות ותוצר

השאלות הובילו את הקבוצה להבנה שהתשובות קיימות אצל כל אחד מאנשי החינוך. בכל אחד מבתי הספר קיים ידע ונמצאים כלים רבים שיכולים לשמש את הכלל, וחשוב להעביר הלאה את הידע שנצבר וקיים. בשנת הלימודים תשע"ז פעלנו מנהלים, צוותי החינוך ומדריכות הכלה במחוז לתיעוד הרעיונות והמהלכים הבית ספרים, תוך ניצול הידע והניסיון הרב שלהם בתחום.

האוגדן המחוזי הינו תוצר של חשיבה משותפת והפריה הדדית.

כל אחד מהפרקים באוגדן מכיל רקע תיאורטי קצר, פירוט של נושאים ופעולות לביצוע בהקשר לנושא, דוגמאות ופרקטיקות של בתי הספר. בנוסף מצורפים קישורים רלוונטיים להעשרה והרחבה של הנושאים. מטרת האוגדן הינה לסייע לבתי הספר בקידום תהליכי הכלה תוך איגום הידע הקיים לכדי כלים ופרקטיקות שיוכלו לשמש כל בית ספר בהתאם לצרכיו. כשם שהכלה הינה ביטוי לתהליך דינמי ומתמשך, כך גם אוגדן זה, דינמי, מתמשך ומהווה בסיס ליצירת עקרונות ופרקטיקות לבתי ספר מכילים.

קישורים להרחבה

קול קורא - בתי ספר מדגימים הכלה ותפיסת עולם של "האחר הוא אני"

הכלה כתפיסת עולם

הכלה חינוכית שואבת את מקורותיה ממספר גישות חברתיות וחינוכיות. החינוך הינו חלק מהחברה ולכן מחויב ביישום נורמות חברתיות לצד הובלה של היבטים ערכיים-מוסריים. הכלה חינוכית מדגישה את קבלת הפרט באשר הוא, באמצעות מתן מרחב ואפשרות להציג את צרכיו ולקבל את התנאים המיטביים למימוש יכולותיו, גם כשיכולות אלו שונות משל שאר העמיתים בקבוצת הגיל או בבית הספר. על מנת ליישם גישה זו של הכלה חינוכית, בית הספר והקהילה, צריכים לשאול את עצמם: האם הם מעוניינים לאמץ תפיסת עולם מכילה המתפתחת בכל עת? במה זה כרוך מבחינתם? ומהם הרווחים והמחירים העשויים לנבוע מאימוץ גישה זו? יש ללמוד כיצד יוצרים או מקדמים גישה של קבלת האחר שלא במטרה לשנותו, אלא לאפשר לו השתתפות פעילה ומשמעותית במסגרת שבה הוא נמצא באמצעות מימוש יכולות בתוך מערכת חינוכית גמישה, תוך שמירה על זכויות שאר השותפים.

בכדי לקדם תפיסת עולם ותרבות מקדמת הכלה הנמצאת בבסיס העשייה שלנו בחינוך נתייחס למספר היבטים:

שינוי חברתי - אנו מאמינים כי שינוי חברתי מתחיל בבחינה עצמית של מובילי השינוי, כלומר עובדי מערכת החינוך. עלינו, אנשי החינוך, מוטלת החובה ללמוד כדי ללמד, לצמוח כדי להצמיח, ולהתמיד בחיפוש הדרך ללב התלמידים ורצונם ולמצוא מענה לצורכיהם. הפיכת בית הספר למכיל מחייבת אמונה, מחויבות והתגייסות של כל צוות בית הספר לתפיסה שלכל תלמיד מגיעה הזדמנות שווה. התהליך דורש התגייסות של ההנהלה וצוות מורי בית הספר להצבת הכלה כתפיסת עולם. השונות בין התלמידים בכיתה מהווה הזדמנות ולא בעיה, ומאפשרת לכל תלמיד לתרום לשותפים ולהיתרם מהם.

המורה כגורם משמעותי - המורה הוא גורם משמעותי בחיי התלמידים, ולכן בכוחו להוביל לצמיחה ולהתפתחות הפסיכו-חברתית שלהם.

הרחבת הידע המקצועי - עלינו לפעול להרחבת הידע והיכולות המקצועיות של המורה במטרה לפתח מענים חינוכיים-טיפוליים המתאימים לייחודיות של כל תלמיד ותלמיד. **יחס אישי** - מתן יחס אישי, טיפוח תחושת המסוגלות וגיוון בדרכי ההוראה ישפרו את סיכויי התלמידים בכלל, והמתקשים בפרט, לממש את הפוטנציאל הגלום בהם בכדי להגיע להישגים גבוהים.

הבניית תרבות מדיניות ויישום - יישום תפיסת העולם המכילה מצריך הבניית תרבות ושפה משותפת, התוויית מדיניות ברורה וקוהרנטית ופיתוח פרקטיקות ישימות בכיתה. מתוך תפיסת עולם זו ייגזרו ההיבטים של העשייה הרגשית-חברתית-פדגוגית ותהליכים ארגוניים שיסייעו להם להתממש. בשנים האחרונות פותחו מספר כלים שמטרתם לסייע לבתי הספר להפוך לבתי ספר מכילים.

דוגמה לכלי שיכול לסייע בבירור תפיסת העולם הוא:

“אינדקס ההכלה - קידום הלמידה וההשתלבות של כלל התלמידים בבתי הספר” (בות' ואיינסקו, 2009).

האינדקס מציע שלושה ממדים לבחינת יכולת ההכלה של בית הספר:

יצירת תרבות מקדמת הכלה, יצירת מדיניות של שילוב והכלה ואופנים ליישום.

קישורים להרחבה

[שאלון אינדקס הכלה](#)

[מחונן אינדקס ההכלה](#)

שגרות וסדירויות ארגוניות

שגרת הניהול מושפעת מאופי הארגון, המבנה הארגוני ובעיקר ממודעות לתפיסת ההכלה וממוכנות המנהל ועובדי הארגון להירתם למשימות ולמטרות הארגון בהקשר זה. שגרה מובנית בבית ספר מכיל הינה שגרה הכוללת מסגרות זמן ומקום בהן ניתן לקיים תהליכי למידה, הערכה ומדידה על בסיס שיתוף בנתונים ובידע מצטבר, תכנון, התמודדות עם קונפליקטים ומתן פתרונות באופן מעמיק, שיטתי ומשמעותי. שגרה שכזו נבנית בהתאם למנגנונים הנקבעים מראש, וסדירויות קבועות הידועות לכלל באי בית הספר.

דוגמאות לשגרות וסדירויות ארגוניות

מיפוי

כחלק מההכנות לשנת הלימודים. בפתיחת כל שנת לימודים. באופן קבוע במהלך שנת הלימודים כחלק משגרת העבודה

על בסיס המידע הנלמד בתהליך הקליטה וההיכרות יבצע צוות רב מקצועי / צוות ההכלה הבית ספרי מיפוי של כלל הלומדים בו, חזקות, נקודות קושי וצרכים, יבנה תוכניות אישיות ויתכנן את הקצאת המשאבים הנדרשים לביצוען

- מיפוי הרמזור
- מיפוי 360 של התכנית הלאומית

ישיבת מורים להיכרות התלמידים

בפתיחת שנה קיום ישיבות היכרות לכלל הצוות להכרות ראשונית של התלמידים

- כרטיסיות עם תמונות התלמידים
- ישיבת הכרות בדגש חזקות, לדוגמא, דברים שאני רוצה להגיד עליו ונקודות קושי

ליווי מורים חדשים

במסגרות זמן מוגדרות בניית מערך לקליטה וליווי מורים חדשים

- קבוצות תמיכה למורים חדשים, לדוגמא, סדנה חטיבת ביניים בן צבי
- שיחות משוב
- מורה חונך

משוב והערכת מורים

לאורך השנה בניית מנגנוני שיח אישי ומתן משוב מקדם למורי ביה"ס

- שיחות אישיות של מנהל ומורים
- שיחות מיקוד
- שיחות משוב בין מורה לרכז/יועץ

שגרות המאפשרות מעקב והעמקה פדגוגית

בהתאם למיפוי ולמצב המשתנה במהלך השנה ושינוי בהתאם לצרכים

מעקב פדגוגי לניהול וקידום הישגי התלמידים התנהגותיים, משפחתיים

- ניהול ומעקב אחרי שעות פרטניות, בית ספר מורשה

למידת מורים

בסדירות מובנית יצירת מרחב זמן ללמידה תיאורטית ורכישת פרקטיקות בהוראה

- השתלמויות פנים וחוץ בית ספריות

מפגשי צוות

אחת לשבוע מפגשי צוות קבועים ומוטמעים בשגרת בית הספר מפגשים: הנהלה, מורים מקצועיים, מחנכים, צוות טיפולי

- מפגש צוות בתחילת כל בוקר

שיח עם הורים

בזמנים מוסדרים פעמיים בשנה ולפי הצורך קיום שיח משמעותי עם ההורים

- "יום הורים אחר"
- מעגלי למידה משותפים הורים ותלמידים

ביקורי בית

פעם אחת ובהתאם לצורך קיום ביקורי בית לצורך העמקת ההיכרות עם התלמיד והסביבה בה הוא גדל

- דוח ביקור בית

ליווי מורים מקצועיים

במסגרות זמן מוגדרות ליווי מורים מקצועיים בדגש על תהליכים פסיכו פדגוגיים בכיתה

- קיום מפגשים קבוצתיים

מפגשי מליאת מורים

מפגשי מורים לצורך העמקת ההיכרות והעצמת תחושת השייכות

ליווי מחנכים

ישיבה קבועה אחת לשבוע ליווי והדרכת צוותי החינוך בתהליכים רגשיים

מפגשי צוות רב מקצועי

אחת לשבוע צוות הדין בתלמידים מאתגרים / בסיכון

- טופס לקראת ישיבת צוות רב מקצועי, מיטל חג'בי

תכלול משאבי הדרכה

בתחילת השנה ולקראת סוף השנה ארגון מערך ההדרכה בבית הספר והבניית שיתופי פעולה בין המדריכים הבית ספריים

- תאום מפגשי מדריכים בית ספריים

שיעורי חינוך

לפחות אחת לשבוע פיתוח שיח רגשי חברתי במסגרת שיעורי חינוך, תוך ליווי והדרכת הצוות

- אתר עם מאגר מערכי שיעור לחינוך

מפגשי גיבוש חברתיים

לפחות פעמיים בשנה מפגשי תלמידים / מורים לחיזוק הקשר הבינאישי וחיזוק תחושת השייכות והחברות

קישורים להרחבה

עלון הכללה מס' 4 - צוות רב מקצועי

עלון הכללה מס' 5 - הערכת תהליכים וסטנדרטים

פרקטיקות להבניית תהליכים רגשיים - חברתיים

בית הספר משמש בו זמנית ארגון פדגוגי וארגון חברתי רגשי. בכדי למקסם את הצלחות התלמידים ולממש את המטרות החינוכיות, בית הספר צריך לתת מענה גם להיבטים הרגשיים והחברתיים.

בית ספר מכיל ילמד להכיר את תלמידיו באופן מקיף ויכלול בעשייתו היומיומית את כלל ההיבטים העשויים להשפיע על התפתחותם ורווחתם הנפשית: היבטים לימודיים, משפחתיים, רגשיים וחברתיים. ההיכרות עם התלמידים צריכה להתקיים כתהליך סדור, מובנה וקבוע ובשיתוף כל אנשי הצוות.

בית ספר מכיל הינו מקום מסייע ומקדם לתלמידים ולצוות כאחד.

כמו כן, בית ספר מכיל פועל לחיזוק הקשרים בין השותפים לו במעגלי הקשר השונים: תלמידים, צוותים חינוכיים והורים, תוך שימת דגש על המעורבות של כל החברים ושותפות מקדמת עמם.

דוגמאות לתהליכים רגשיים חברתיים

קבוצות או סדנאות להורים ליווי ותמיכה להורים	מתן במה לחוזקות גמיש פיתוח מסגרות המאפשרות במה לחשיפת חזקות של תלמידים, אנשי צוות והורים	שיחות אישיות פתיחת שנה, אמצע השנה וסיום שנה קיום שיחות אישיות עם התלמידים והוריהם לצורך הרחבת ההתבוננות והיכרות עם התלמיד	היכרות עם התלמיד בפתיחת השנה ולאורך השנה העמקת ההיכרות עם התלמיד בהיבטים השונים: פדגוגיים, רגשיים, חברתיים, התנהגותיים, משפחתיים	מנגנון קליטת עולים לאורך השנה מערך קליטת עולים מובנה ומוסדר	פיתוח מנגנון קליטה של תלמידים לביה"ס לפני פתיחת שנה מערך מוסדר ומובנה לקליטת תלמידים לבית הספר
<ul style="list-style-type: none"> הרצאות להורים בנושאים שונים קבוצות רגשיות להורים בהתאם לצרכים השונים קבוצות הורים וילדים	<ul style="list-style-type: none"> מתן במה לחוזקות בחינוך המיוחד, חט"ב בן צבי תלמידים חונכים מורה מעביר ידע בהתאם לחוזקה שלו "הורה מעשיר"	<ul style="list-style-type: none"> הנחיות לשיחה אישית, מיכל פרנקל דוגמא למכתב להורים בעקבות שיחה אישית, בית ספר אמיר פתח תקווה קלמר היעדים שלי, בית ספר ניב חולון דף סיכום מטרות, בית ספר אמיר פתח תקווה מודל לשיחת אימון, מיטל חג'בי	<ul style="list-style-type: none"> שחריות לפתיחת שנה שאלון הכרות, מיטל חג'בי שיחה אישית להיכרות והתקרבות, מיכל פרנקל	<ul style="list-style-type: none"> פעילות עם עולים, בית ספר אלומות תל אביב שיחת היכרות- דף הכוון למחנכים, מיטל חג'בי	<ul style="list-style-type: none"> שיחה אישית מורה-תלמיד-הורה בצמתי המעברים
				חינוך חברתי לאורך השנה בניית מערך פעילויות חברתיות תוך שיתוף פעולה ייעוצי-פדגוגי, במטרה ליצור אקלים חינוכי מיטבי ומתן מענה לצרכים קיימים	<ul style="list-style-type: none"> מפתח הלב
				קבוצות רגשיות במסגרות זמן מוגדרות קיום קבוצות רגשיות-חברתיות הנותנות מענה ייחודי לתלמידים בהתאם לצרכים שונים.	ניהול קשר עם מסגרות טיפוליות על פי הצורך קיום קשר רציף ושיתוף פעולה עם גורמי טיפול בקהילה: שפ"ח, רווחה, קידום נוער, קציני מבחן
				<ul style="list-style-type: none"> קבוצות עוצמה- בעיות התנהגות קבוצות אופי קבוצות לילדים להורים פרודים קבוצות לתלמידים ל"ל (סנגור עצמי) ילדים דחויים חברתית קבוצות לילדים מחוננים מיניות	בניית תוכניות אישיות על פי הצורך בהתאם למיפוי יבנו תוכניות אישיות לתלמידים בתחום הרגשי חברתי לימודי
					<ul style="list-style-type: none"> דוגמא לתוכנית אישית, בית ספר ברנר

קישורים להרחבה

עלון הכלה מס' 1 - פסיכופדגוגיה

עלון הכלה מס' 6 - למידה מהצלחות

עלון הכלה מס' 9 - ניהול כיתה

פסיפס - פסיכופדגוגיה מודעות וידיעה במלאכת החינוך וההוראה

פרקטיקות פסיכופדגוגיות לתהליכי למידה, הוראה והערכה

פסיכופדגוגיה היא תפיסה המיישמת את המודעות לרגשות המתעוררים ולעמדות המתעצבות בתוך יחסי הגומלין בתהליכי ההוראה-למידה. תהליך הלמידה מעורר רגשות והוא מושפע מעמדות ותפיסות של הפרט על הלמידה ועל המסוגלות שלו כלומד ומתפיסתו את הנושא הספציפי אותו הוא לומד.

תלמידים נתקלים בקשיים כאשר הם חווים מחסומי למידה והשתלבות, לעתים רבות בגלל תיוגם. בעת תכנון השיעור יעמדו לנגד עיניו של המורה כלל התלמידים, על מגוון צרכיהם וסגנונות הלמידה שלהם כמו גם מודעות לסגנון הלמידה של המורה עצמו.

ההוראה צריכה להיות מכוונת להסרת חסמי הלמידה ופיתוח החוזקות של התלמידים.

לשם מיקוד בתהליכי ההוראה, הלמידה וההערכה של התלמיד על המורה לבסס את תהליך הלמידה על הצרכים הבאים: **צורכי הלומד:** יש לזהות את הצרכים המיוחדים של התלמיד בהתאם להתפתחותו, תחומי העניין שלו, התרבות והערכים עליהם גדל ועוד. כל זה מתוך נקודת מבט הוליסטית, התבוננות בהיבטים קוגניטיביים לצד היבטים רגשיים וחברתיים של הלומד. כמו גם זיהוי תפיסתו את החברה והסביבה בה גדל.

צורכי החברה: יש להכשיר את הלומד להיות חלק מהחברה בה הוא חי. לפיכך על המערכת לפעול למסירת תרבות העבר ובמקביל להכשיר את הלומד להיקלט בחברת העתיד המשתנה.

צורכי המקצוע / מאפייני תחום הדעת: הידע הנכלל ומטרות הלמידה של תחום הדעת.

דוגמאות לתהליכי למידה, הוראה והערכה

ארגון וניהול כיתה

לאורך השנה
הבניית סדר יום ברור ומובנה לתלמידים. הקניית הרגלי למידה ארגון זמן שיעור נהלים ברורים

גיוון בדרכי הוראה/חומרי למידה והתאמת חומרי למידה לתלמידים השונים

לאורך השנה
המפגש בין העולם הדידקטי והאישי של המורה לבין סגנון הלמידה של התלמיד בתוך סביבת הלמידה. שימוש באמצעי המחשה וכלים אינטראקטיביים מגוונים

שימוש בהוראה בגישת העיצוב האוניברסאלי

לאורך השנה
עיצוב אוניברסאלי מתמקד בסביבה של הילד - תוכנית הלימודים, חומרי הלימוד, דרכי ההוראה ודרכי ההערכה. העבודה מתמקדת בכיתה השלמה כאשר התלמידים בעלי הקשיים (החסמים) מהווים חלק מהקהילה הלומדת. ההנחה היא שהפתרון שניתן לתלמיד הבודד בתוך השיעור יכול לתת מענה לתלמידים רבים בכיתה

כלי לעבודה על חסמי למידה

מיפוי סגנונות למידה (תפקודי לומד)

פתיחת שנה ואמצע השנה
המונח "סגנונות למידה" מתייחס להבדלים אינדיווידואליים עקביים באופן שבו אנשים שונים רוכשים ידע חדש, מעבדים ומארגנים אותו.

כלי למיפוי סגנונות למידה

חלופות בהערכה ומתן מענה לתפקודי הלומד השונים

לאורך השנה
מתן אפשרויות ביטוי שונות לידע של התלמיד בהתאם לסגנון הלמידה שלו

- הערכה ממקום אחר, בי"ס ניב, חולון
- השוואה בין הערכה חלופית לבין הערכה מסורתית, אתי נודלמן
- אני מעריך את עצמי, בית ספר ניב, חולון
- שאלון הערכה עצמית, בית ספר ניב חולון
- גלגל הערכה אישי, בית ספר אמיר פתח תקוה

הפריה הדדית בין חברי הצוות

לאורך השנה
בניית מאגר חומרי למידה והערכה לצורך שיתוף ולמידה בין חברי צוות המורים

- צפייה מובנית בשיעורי עמיתים
- מפגשי בימת תוצרים
- בניית אתר אינטרנט בתחום הדעת

מתן משוב לקידום הלמידה

לפחות פעמיים בשנה
הבניית מפגשים סדירים כהזדמנות למשוב מקדם למידה

- דף סיכום מטרות, בית ספר אמיר פתח תקוה
- משוב למורה מקצועי
- משוב להורים בעקבות שיח אישי, בית ספר אמיר פתח תקוה

קישורים להרחבה

[עלון הכלה מס' 2 - כיתה הטרוגנית](#)

[עלון הכלה מס' 3 - עיצוב אוניברסלי](#)

[עלון הכלה מס' 7 - מוח ולמידה](#)

[עלון הכלה מס' 8 - מוטבציה ללמידה](#)

[חברת משיקים - אמנות ההוראה בכיתות הכוללות תלמידים עם קשיים ולקויות למידה](#)

כמה מילים לסיכום

אוגדן ההכלה הינו תוצר עבודה של שותפים רבים במחוז אשר נרתמו למאמץ ותרמו מהידע והניסיון הרב שצברו. תהליך זה שנמשך שנתיים חייב חקירת המושג "הכלה", למידה מעמיקה לגבי הנעשה אודותיו בארץ ובעולם. התוצרים שהתקבלו התבססו על למידת עמיתים, שותפות ועבודת צוות.

אנו גאות לסכם מהלך ייחודי זה ומאמינות כי האוגדן יהווה מודל עבודה במסגרות החינוך השונות. אנו מאמינות כי שיתוף ביכולות ובידע יהווה הזדמנות ליצירת ידע חדש. זהו מודל הלמידה שאנו שואפות להעמיק ולבסס במחוז.

כיוון שתהליך ההכלה הוא תהליך מתפתח, נשמח להוסיף ולעבות את האוגדן בעתיד בהתאם לניסיון ולידע החדש שייצבר בבתי הספר ויהיה לשרות כולנו.

זה המקום להודות ולהוקיר את השותפים השונים לאוגדן ההכלה:

תודה למנהלי בתי הספר והצוותים החינוכיים שהשתתפו במפגשי הלמידה במהלך שנת הלימודים תשע"ה:

הרצליה: בית ספר יסודי "ברנר", בית ספר יסודי "כפר שמריהו"

חולון: חטיבת ביניים "גולדה", תיכון "טומשין", תיכון "מיטרני"

חוף השרון: בית ספר יסודי "אדם וסביבה"

נתניה: בית ספר יסודי "לאה גולדברג", בית ספר יסודי "שורשים"

פתח תקווה: תיכון אחד העם, בית ספר יסודי "אמיר", תיכון "בן גוריון", בית ספר יסודי "הדר", בית ספר יסודי "הוברמן", בית ספר יסודי "נווה עוז"

קריית אונו: חטיבת ביניים "בן צבי"

תל אביב: בית ספר יסודי ממ"ד "אלומות", בית ספר יסודי "ניצנים", בית ספר יסודי "תל נורדאו"

תודה למנהלי בתי הספר והצוותים החינוכיים שהיוו חלק מצוות הכתיבה בשנת הלימודים תשע"ו:

הרצליה: בית ספר יסודי "ברנר"

חולון: בית ספר תיכון "טומשין", בית ספר תיכון "מיטרני", בית ספר יסודי "ניב"

פתח תקווה: בית ספר שש שנתי "אחד העם", בית ספר יסודי "אמיר", בית ספר יסודי "הדר", בית ספר יסודי "פאול קור"

קריית אונו: חטיבת ביניים "בן צבי"

תל אביב: בית ספר יסודי ממלכתי-דתי "אלומות"

תודה לכל השותפים על נכונותכם לקחת חלק בתהליך הלמידה. השתתפותכם הפעילה המשיכה מעבר לדיונים במפגשים עצמם והפכה לקהילת למידה ועבודה שאפשרה תפוקות יוצאות דופן.

תודה למדריכות ההכלה במחוז אשר ליוו את תהליך הלמידה: מיטל חג'בי, עינת אייל, ברכה ענבר, אתי נודלמן, אלה קון ואביטל שפירא.

תודה לצוות המדריכות הארציות להכלה, השותפות להבניית הידע בתחום, בהובלתה של מוריה טלמור.

תודה לאריאלה ברזילי, מנהלת פסג"ה תל אביב - יפו שלוותה את תהליך ההוצאה לאור של האוגדן.

תודה מיוחדת למנהלת המחוז הגב' חיה שיטאי ולמפקחת המחוז הגב' אריאלה קידר אשר ליוו את המהלך ואפשרו את קיומו.

למידה מהנה, שלמות ברק

מיכל פרנקל

"כשמשו לא עומד בקצב ההתקדמות של עמיתו,
אולי זה משום שהוא שומע מקצב של תוף אחר.
הניחו לו לצעוד לפי המנגינה שבאוזניו,
שונה או רחוקה ככל שתהיה"

פנרי פיינויף תנח